

Будзяк Марина

II курс

Соціальна педагогіка

Залібовська-Ільніцька З. В.

к. п. н., доцент кафедри соціальної педагогіки

та педагогічної майстерності

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ

Підростаюче покоління, у зв'язку з економічною ситуацією в Україні, зазнає негативного впливу: нехтування батьками важливих умов ефективного виховання дітей; зростання конфліктності у взаємовідносинах, прояви жорстокості стосовно дітей; зростання неврозів дітей.

З першого дня появи дитини на світ сім'я покликана і зобов'язана підготувати її до життя, до взаємодії із суспільством, має забезпечувати раціональну і повноцінну організацію життєвого шляху, допомогти засвоїти досвід минулих поколінь і набути власного. Найвищим призначенням виховання є формування досконалої людини – всебічно розвиненої і гармонійної особистості. Сім'я у взаємодії із школою зобов'язується здійснити моральне, естетичне, трудове, фізичне і розумове виховання дитини [2].

М. Фіцула звертає увагу, що успіх сімейного виховання значною мірою залежить від *організації домашнього побуту*, традицій сімейного життя: порядку в сімейному господарстві, залучення дітей до бюджету сім'ї, загального режиму дня, визначення для кожного робочого місця, дотримання певних сімейних правил (кожна річ має своє місце, прийшов з прогулянки – вимий руки тощо).

Важливою умовою сімейного виховання є *спільна трудова діяльність* батьків і дітей. Наприклад, щороку напередодні якогось свята (Великдень, День Народження когось із сім'ї) може стати сімейною традицією посадити дерево

біля будинку, або в мікрорайоні. Спільна праця згуртовує сім'ю, розвиває почуття відповідальності, самостійності, формує активне громадянське ставлення до навколишнього довкілля. Виховний вплив таких заходів сильніший, ніж словесні повчання. Діти повинні мати і конкретні повсякденні обов'язки в сім'ї (доглядати за кімнатними рослинами, за домашніми тваринами, за порядком у своїй кімнаті та на книжкових полицях тощо). Головне, щоб дитина робила це не примусово, а була змотивована бажанням «докласти свою добру справу у сімейну скарбничку». Сімейні тяготи, обмеженість батьків у часі для спілкування з дітьми призводять до розриву внутрішньо сімейних зв'язків, обмежують можливість батьків і дітей разом проводити дозвілля і відпочинок [1].

Ще однією умовою сімейного виховання є *грамотне використання вільного часу*. На думку Ю. Клочан, важливою складовою сімейного життя є дозвілля (вільний час).

Дослідниця звертає увагу на суттєву різницю між дозвіллям і відпочинком, оскільки останнє передбачає стан спокою, іншу діяльність, яка знімає стомлення, як от сон [1].

Звичайно, що умовою сімейного виховання є *активний здоровий відпочинок*, зокрема сімейна риболовля, полювання, турпоходи, туризм тощо. Таке проведення вільного часу сприяє зміцненню сімейних стосунків, адже дозволяє батькам і дітям емоційно пережити якусь пригоду, помилуватися природною красою та культурною естетикою, збагатитися життєво необхідними навичками, поспілкуватися з цікавими людьми [1].

Перше, що необхідно батькам для успішного виховання дитини – *педагогічна культура та обізнаність в дитячих психологічних особливостях* (див. додаток А). Це те, що допоможе глибше пізнавати дитину, вміти і знати методи застосування певних особливостей поведінки, організувати виховний процес і взагалі орієнтуватися у світі дитини.

Наступною складовою успішного виховання дитини у сім'ї є *позитивний мікроклімат сім'ї* – взаємоповага, теплота відносин, доброзичливість, відвертість і довіра усіх членів сім'ї один до одного [4].

Важливим у вихованні дитини у сім'ї є *приклад батьків*. Зазначимо, що це обов'язково є позитивний приклад. Необхідно пам'ятати, що дитина являється світові зовсім чистою і непорочною, без будь якого уявлення про нього. Тож, батьки є першим і єдиним проявом світу для дитини. На подальших етапах, де поведінка батьків буде відігравати виховну роль, особистий позитивний приклад поведінки батьків буде, нажаль, не настільки помітний на перший погляд, але більш ефективний і дієвіший. Макаренко зазначав, що головні основи виховання закладаються до п'яти років життя дитини, надалі, усі ваші дії будуть вже перевихованням, що є процесом більш складним і трудомістким.

На виховання дитини значний вплив має *спілкування з батьками*, його інтенсивність, частота і відвертість. Ідентифікація дитини себе з одним із батьків повною мірою залежить саме від спілкування та проведеного часу разом. Завдяки цьому передаються також і сімейні цінності та норми. У процесі спільної діяльності і спілкування діти переймають від батьків ставлення до світу, до природи, до людей, до праці, встановлюються інтереси дитини, регулюється поведінка – це все збільшує виховний потенціал сім'ї. У процесі спільної діяльності, гри або прогулянки діти стають більш балакучими, відвертішими і доброзичливими, що дозволяє батькам пізнавати особистість дитини, її вподобання, її світ і ставлення її до навколишнього світу [2].

Разом з усіма факторами, не втрачає своєї важливості і *фактор батьківського авторитету*. Від нього залежить успішність у вихованні, продуктивність та ефективність усіх використаних методів, їх закріплення. Але необхідно пам'ятати про справжність авторитету, його відвертість, прийнятність та оригінальність. Макаренко зазначав типи «несправжніх» авторитетів батьків, які вони створюють для власної зручності і які є найпростішими, це : підкуп, придушення, педантизм, чванство та інші. Батьківський авторитет має ґрунтуватися на повазі, непідкупності, обізнаності і

відповідальності батьків, на справжньому відвертому коханні і зацікавленості дитячим світом. Лише тоді авторитет батьків матиме продуктивний і ефективний позитивний вплив на процес виховання дитини у сім'ї [2; 4].

Отже, ми зазначили, що ефективність виховання дітей у сім'ї залежить від створення сприятливих умов. Основною умовою ефективного сімейного виховання є *благополуччя сім'ї*. Успіх у вихованні дітей залежить значною мірою від *організації домашнього побуту* та традицій сімейного життя, наряду зі *спільною трудовою діяльністю*. Важливою умовою є й *грамотне використання вільного часу та активний здоровий відпочинок*.

Використана література

1. Ключан Ю. В. Анімація сімейного дозвілля як акмеологічна засада сімейного життя / Ю. В. Ключан // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України, — 2015. — Випуск 3 Луганськ, 2011. — Ч. II. — № 4 (215). — С. 53— 57— (Серія: педагогічні науки).
2. Маценко Л. М. Педагогіка сімейного виховання : навч. посіб. / Л. М. Маценко. — К. : НАКККіМ, 2011. — 293 с.
3. Сьомкіна І. С. Особливості впливу неблагополучної сім'ї на соціалізацію дитини / І. С. Сьомкіна // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. — Луганськ, 2011. — Ч. II. — № 4 (215). — С. 74—85— (Серія : педагогічні науки).
4. Харчев А. Г. Современная семья и ее проблемы (социально-демографическое исследование) / А. Г. Харчев., М. С. Мацковский — М. : «Статистика», 1978. — 244 с.